

Konferencja

O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego

W 110. rocznicę urodzin

(Sosnowiec, 12 maja 2014 r.)

Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (KNP PAN) oraz Wyższa Szkoła Humanitas (WSH) w Sosnowcu w dniu 12 maja 2014 roku zorganizowały konferencję naukową *O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego. W 110. rocznicę urodzin*.

Uczestników sesji – prelegentów, przedstawicieli środowisk akademickich, nauczycieli oraz studentów – powitał rektor WSH prof. nadzw. dr Jerzy Kopel, który podkreślił, że konferencja poświęcona życiu oraz dziełu Bogdana Suchodolskiego stanowi kontynuację spotkań upamiętniających spuściznę naukową wybitnych pedagogów pochodzących z Zagłębia – Czesława Kupisiewicza (2010) oraz Bogdana Nawroczyńskiego (2011).

Uroczystego otwarcia konferencji¹ dokonał prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, przewodniczący KNP PAN. W swoim wystąpieniu odniósł się do myśli i dokonań naukowych Bogdana Suchodolskiego, który w trzech różnych epokach historycznych kształtował polską i światową myśl pedagogiczną XX wieku. W przesłaniu prof. zw. dr. hab. Czesława Kupisiewicza – odczytanym przez dr. Jerzego Kopla – również mocno wybrzmiało przekonanie o aktualności i trwałości badawczych studiów Profesora Su-

¹ Formalnie konferencja była otwartym posiedzeniem KNP PAN.

chodolskiego w dziedzinie wychowania i kształcenia; uznano znaczący wkład myśli tego pedagoga w tę dziedzinę nauki.

Jerzy Kopel zaprezentował książkę pamiątkową *O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego. W 110. rocznicę urodzin* pod redakcją Czesława Kupisiewicza i Bogusława Śliwerskiego, wydaną nakładem Oficyny Wydawniczej „Humanitas”. Znalazły się tam rozprawy uczestników konferencji oraz rozmowa Czesława Kupisiewicza i Bogdana Suchodolskiego na temat pedagogiki i wychowania, odbyta w roku 1986 (płyta CD). Publikacja stała się punktem wyjścia wspomnień oraz dyskusji na temat myśli B. Suchodolskiego i jej głębokiego zakorzenienia w naukach humanistycznych.

Konferencję podzielono na dwa panele dyskusyjne. Wzięli w nich udział: dr hab. prof. APS Andrzej Ciężela (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), prof. dr hab. Janusz Gajda (Wyższa Szkoła Pedagogiczna Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie), prof. dr hab. Zenon Gajdzica (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), dr hab. Adam Hibszer (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Janina Kostkiewicz (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Władysława Łuszczuk (Uniwersytet Śląski), dr hab. prof. UŚ Andrzej Murzyn (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Andrzej Radziejewicz-Winnicki (Uniwersytet Zielonogórski), dr hab. prof. UŚ Marek Rembierz (Uniwersytet Śląski), dr hab. prof. UŚ Agnieszka Stopińska-Pajak (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Ewa Syrek (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. dr hab. Bogusław Śliwerski (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), dr hab. prof. WSB Marek Walancik (Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej).

Bibliologicznym dopełnieniem konferencji były wystąpienia kustosz dyplomowanej mgr Marii Kycler (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego), która pełniła też funkcję kuratora wystawy *Zawsze byłem przede wszystkim pedagogiem*.

Panel pierwszy konferencji, moderowany przez B. Śliwerskiego, poświęcony został pedagogice profesora Suchodolskiego w kręgu jej nauk pomocniczych.

A. Radziejewicz-Winnicki dokonał szczegółowego przeglądu prac (wydanych po roku 1992), w których analizowano dorobek naukowy B. Suchodolskiego, zwłaszcza wydawnictw konferencyjnych i rocznicowych. Tym ostatnim poświęcił szczególną uwagę, zestawiając najnowsze publikacje jubileuszowe: *Bogdan Suchodolski – osoba i myśl* pod redakcją Ireny Wojnar (Warszawa 2014) oraz wymienioną już *O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego* (Sosnowiec 2014); przytaczał obszernie fragmenty recenzji

drugiej z tych ostatniej publikacji. Przegląd piśmiennictwa uzupełniła wypowiedź B. Śliwerskiego na temat prezentowanej książki pamiątkowej.

W dalszej dyskusji głos zabrała H. Hejnicka-Bezwińska, która podkreśliła, że nastał czas, kiedy myśl B. Suchodolskiego jest odczytywana zarówno przez grono jego uczniów, jak i poprzez studia i teksty badaczy nowego pokolenia, stając się „własnością publiczną”. Przypomniała organizowane przez profesora konferencje, między innymi w Jabłonie, dzięki którym polskie środowisko pedagogiczne miało okazję na bieżąco śledzić kierunki rozwoju dyscypliny na świecie. Zaznaczyła, że B. Suchodolski był nie tylko sprawnym organizatorem życia naukowego, ale przede wszystkim wybitnym filozofem, teoretykiem i historykiem kultury, a jego droga do pedagogiki wiodła przez studia filologiczne, filozoficzne i praktykę nauczycielską. H. Hejnicka-Bezwińska przywołała pogląd profesora, że humanistyka to nie tylko wyłaniające się z filozofii nowe dyscypliny naukowe, lecz także wartości, do których się odwołujemy, by ich bronić. Nauka to ciągła weryfikacja ustalonych prawd – fundamentalnych wartości w nauce; prawda stoi zawsze przy człowieku, o ile mamy odwagę o niej świadczyć.

Wypowiedź J. Gajdy miała charakter bardzo osobisty, nawiązywała do kontaktów naukowych z profesorem i ujawniała mało znane fakty z biografii B. Suchodolskiego. Mówca podkreślił dramatyzm postaci wybitnego humanisty, który wyprzedzał swoją epokę – łączył pedagogikę ideału z pedagogiką życia, kulturę popularną z wysoką. J. Gajda zaakcentował rolę, jaką odegrały w polskiej nauce o wychowaniu rozprawy profesora na temat uspołecznienia kultury i antropologii filozoficznej jako podstawy kreowania procesu wychowania. Uwydatnił znakomity warsztat naukowo-badawczy B. Suchodolskiego, cechujący się klarownością, prostotą, a jednocześnie głębią poruszanych problemów. Zdaniem J. Gajdy, całe życie profesora Suchodolskiego cechowała postawa zaangażowania i wrażliwości – wyznacznik praktycznego działania, wyrażany chęcią naprawiania rzeczywistości.

W. Szulakiewicz zwróciła uwagę na opracowane przez B. Suchodolskiego wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX i XX wieku: *Ideaty kultury a prądy społeczne* (Warszawa 1933) oraz *Kultura i osobowość* (Warszawa 1935). Zaakcentowała rzetelność i obiektywizm w doborze tekstów, a także znaczenie tych źródeł dla późniejszych badań nad dziejami i rozwojem naukowym pedagogiki katolickiej w Polsce.

Wypowiedź W. Łuszczuk nawiązała do głoszonej przez profesora teorii wychowania estetycznego; przypomniała, że B. Suchodolski, głosząc wpływ sztuki na człowieka, miał również na myśli kształtowanie sposobu odczuwania życia, poglądów i przekonań, a także formowanie postawy moralnej. Podkreśliła wysoką kulturę języka oraz precyzyjnie przeprowadzaną analizę zagadnień podejmowanych w rozprawach tego pedagoga

i jego wystąpieniach publicznych; zwróciła też uwagę na znaczenie, jakie profesor przywiązywał do kultury bycia na co dzień.

W drugiej części spotkania, prowadzonej przez M. Rembierza, paneliści rozważali aktualność idei pedagogiczno-filozoficznych profesora Suchodolskiego, a także dorobek wybitnego uczonego jako eksperta w dziedzinie edukacji.

Ton dyskusji nadała wypowiedź M. Rembierza, który dostrzegł w formułowanych przez Suchodolskiego koncepcjach znakomite wycucie „tętna współczesności”. Uwagę zebranych M. Rembierz nakierował na książkę Ludwika Chmaja *Kierunki i prądy pedagogiki współczesnej* (Warszawa-Wilno 1938), poświęconą między innymi problemom i dylematom humanizmu w koncepcji Suchodolskiego. Mówca podkreślił, że już jako młody badacz B. Suchodolski stawiał pytanie, jak powinien być rozumiany humanizm, a w kolejnych okresach historycznych kontynuował rozważania nad jego sensem w nowych kontekstach, podejmując zagadnienie racjonalistyczno-humanistycznych treści pedagogiki oraz kształtu życia i istoty człowieka. M. Rembierz zaznaczył, że profesor reagował na redukcje człowieka i człowieczeństwa, na zagrożenie integralnej wizji człowieka i godności ludzkiej, a refleksja B. Suchodolskiego była niewątpliwie syntezą filozoficznej myśli nowożytnej, między innymi personalizmu egzystencjalistycznego.

B. Śliwerski przedstawił systematykę dwudziestowiecznych kierunków i prądów pedagogicznych w ujęciu B. Suchodolskiego. Sytuując go wśród czołowych przedstawicieli pedagogiki kultury w Polsce okresu dwudziestolecia międzywojennego, przypomniał opinię wystawioną przez B. Nawroczyńskiego w związku z konkursem na stanowisko profesora uniwersytetu we Lwowie – „Idealista, mający pociąg do moralizmu”. Mówca między innymi zwrócił uwagę na koncepcję konfliktu między wychowaniem autentycznym a adaptacyjnym; nawiązał przy tym do wydanej w roku 1943 książki *Skąd i dokąd idziemy?* (Warszawa 1943) jako odpowiedzi na pytanie o istotę ludzkiej kultury w kontekście doświadczeń okupacyjnych. B. Śliwerski, podejmując temat powojennej twórczości profesora Suchodolskiego na tle teorii pedagogicznych czasu PRL-u, przypomniał, że uczony ten był naukowcem, który sprowadzał z pedagogiki jednej drogi – wskazywał, jak prowadzić studia nad współczesnymi kierunkami nauki o wychowaniu oraz umiejętnie pozyskiwał do współpracy badaczy poszczególnych prądów. Rozprawy B. Suchodolskiego należy odczytywać jako źródło do recepcji i analiz ówczesnej pedagogiki w jej społeczno-historycznym i ideowym kontekście.

A. Ciążela podkreślił, że kluczem do twórczości naukowej Bogdana Suchodolskiego w żadnym razie nie może być polityka. Doświadczenia wyniesione z pracy w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sprawiły, że w okresie PRL-u profesor nie angażował się po-

litycznie. Zasadnicza postawa, jaka go cechowała, to odpowiedzialność za ludzkość oraz przekonanie, że wychowanie i edukacja są nierozłącznie związane z rozwojem cywilizacji. B. Suchodolski dostrzegał niebezpieczeństwa postępującej globalizacji, dlatego podkreślał potrzebę stworzenia strategii edukacyjnej na miarę wyzwań zglobalizowanego świata. Alternatywna cywilizacja humanistyczna stała się głównym przedmiotem zainteresowania tego pedagoga, a towarzysząca jej refleksja była mocno osadzona w tradycji. Zdaniem A. Ciążeli, profesor Suchodolski był pedagogiem pluralizmu.

Myśl B. Suchodolskiego a koncepcja personalizmu pedagogicznego – to ujęcie zaprezentowane przez A. Murzyna. Prelegent nawiązał do wątków manifestu personalistycznego Mouniera, wedle którego pełny rozwój człowieka jest możliwy dzięki osadzeniu go we wspólnocie, a następnie zestawiał pojęcia „społeczność” i „społeczeństwo” oraz odniósł rozumienie tej opozycji binarnej do filozofii B. Suchodolskiego.

Kończącą część panelu zdominowała dyskusja na temat „bycia wobec polityki”. B. Suchodolski – „człowiek wielu dróg” – to perspektywa przedstawiona przez J. Kostkiewicz. Badaczka dostrzegła zanurzenie profesora we współczesnych mu realiach i organizacji życia naukowego (w Polsce i na świecie). Jak zauważył B. Śliwerski, ocena dorobku i postawy naukowej Suchodolskiego zależy od wyboru źródeł oraz przyjętej metody analizy i krytyki badanego piśmiennictwa. W dążeniu do syntezy należy pozwolić na odczytywanie dzieł profesora w różnych kontekstach i wymiarach. Kolejny dyskutant, H. Kopiec (emerytowany wykładowca UŚ), odniósł się krytycznie do tezy, że B. Suchodolski w czasach PRL-u nie angażował się politycznie; dowodził, że profesor był czołowym twórcą pedagogiki socjalistycznej oraz przewodniczącym Narodowej Rady Kultury w latach 1983–1990.

Z komentarzy podsumowujących panel wyłonił się obraz uczonego, który racjonalnie łączył pedagogikę ideałów z pedagogiką życia. Jak zauważył B. Śliwerski, zostało otwarte pole do szerokiej dyskusji na temat wieloaspektowych badań biograficznych nad dorobkiem Bogdana Suchodolskiego, pedagoga, który cieszy się ogromnym szacunkiem i uznaniem międzynarodowej społeczności badaczy historii wychowania i myśli pedagogicznej.

Obrady zamknęło wystąpienie M. Kycler zatytułowane *Księgozbiór Bogdana Suchodolskiego a wizja kultury humanistycznej Profesora*. Prelegentka przypomniała, że w myśli i działalności profesora ideały humanizmu oraz zaufanie do kultury jako sposobu życia spletały się z troską o rozwój i dorastanie człowieka. B. Suchodolski wielokrotnie podkreślał, że interesowało go połączenie nauki o cywilizacji, filozofii człowieka i kultury, którą rozumiał jako historię rozwoju człowieka. Dał temu wyraz między innymi w takim tematycznym doborze książek, czasopism i innych dokumentów

do domowej kolekcji, aby tworzyły one podręczny warsztat pracy i odzwierciedlały aktualny stan badań dyscyplin humanistycznych. Związała charakterystyka zawartości poddziałów kolekcji profesora (udostępnianej prezencyjnie w czytelni Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach) miała na celu zainteresowanie badaczy i studentów zgromadzonym tam piśmiennictwem pedagogicznym i filozoficznym jako bazą źródłową do badań w dziedzinie humanistyki.

Kolejnym bibliologicznym akcentem konferencji była wystawa *Zawsze byłem przede wszystkim pedagogiem*, zorganizowana w holu głównym Wyższej Szkoły Humanitas. Chronologiczno-zagadnieniowy układ ekspozycji – w tym fotografii², dokumentów³, a także książek z prywatnej kolekcji Bogdana Suchodolskiego – miał za zadanie przybliżyć najważniejsze wydarzenia i osiągnięcia zawodowe profesora. Scenariusz wystawy objął kalendarium życia i działalności naukowej. Ekspozycja dokumentująca kolejne etapy pracy B. Suchodolskiego podkreślała niekwestionowany autorytet uczonego, który zaowocował tytułem doktora *honoris causa* (jakim obdarzyły profesora liczne uczelnie w Polsce i za granicą) oraz zapewnił mu członkostwo w wielu organizacjach międzynarodowych. Ponadto na wystawie przedstawiono tytuły dysertacji oraz nazwiska 43 doktorów wypromowanych przez profesora w Uniwersytecie Warszawskim. Zaprezentowane tytuły wydawnictw ciągłych i serii wydawniczych z zakresu pedagogiki informowały o zaangażowaniu B. Suchodolskiego w ich redagowanie, natomiast eksponowane wydawnictwa zwarte (wraz z przekładami na języki obce) pozwoliły prześledzić jego twórczość naukową w tej dziedzinie. Wybór z polskich i zagranicznych publikacji dedykowanych oraz poświęconych B. Suchodolskiemu świadczył o wciąż żywej percepcji jego myśli pedagogiczno-filozoficznej. Porozumiewanie się i współpracę profesora z uczonymi uprawiającymi rozmaite specjalności naukowe ilustrowały książki ofiarowane mu – wraz z dedykacjami rękopiśmiennymi – między innymi przez Jerome’a S. Brunera, Maurice’a Debesse’a, Ericha Fromma.

² Większość prezentowanych fotografii pochodziła z prywatnego archiwum Rafała Skąpskiego (Fundacja Kultury Polskiej, Państwowy Instytut Wydawniczy).

³ Dokumenty udostępniło między innymi IV Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Sosnowcu, którego absolwentem był profesor Bogdan Suchodolski.